

Lov om strålevern og bruk av stråling [strålevernloven]

Dato	LOV-2000-05-12-36
Departement	Helse- og omsorgsdepartementet
Sist endret	LOV-2018-12-20-113 fra 01.01.2019
Publisert	I 2000 hefte 11
Ikrafttredelse	01.07.2000
Endrer	LOV-1938-06-18-1
Korttittel	Strålevernloven – stvl

Kapitteloversikt:

Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner (§§ 1 - 4)

Kapittel II. Generelle bestemmelser (§§ 5 - 12)

Kapittel III. Særskilte bestemmelser om medisinsk strålebruk (§§ 13 - 14)

Kapittel IV. Planlegging av uhells- og ulykkeshåndtering. Beredskap (§§ 15 - 17)

Kapittel V. Administrative bestemmelser, straff og ikrafttredelse (§§ 18 - 25)

Jf. tidligere lov 18 juni 1938 nr. 1.

Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner

§ 1. Lovens formål

Formålet med denne loven er å forebygge skadelige virkninger av stråling på menneskers helse og bidra til vern av miljøet.

§ 2. Lovens saklige virkeområde

Loven kommer til anvendelse på enhver tilvirkning, import, eksport, transport, overdragelse, besittelse, installasjon, bruk, håndtering og avfallsdisponering av strålekilder.

Loven kommer videre til anvendelse på menneskelig aktivitet som medfører forhøyet naturlig ioniserende stråling fra omgivelsene.

Loven gjelder også planlegging og beredskap mot uhell, ulykker og andre hendelser.

0 Endret ved lov 17 juni 2005 nr. 82.

§ 3. Definisjoner

I denne loven betyr

- a) stråling: Ioniserende og ikke-ioniserende stråling.
- b) ioniserende stråling: Stråling fra radioaktivt stoff, røntgenstråling og partikkelstråling.
- c) ikke-ioniserende stråling: Optisk stråling, radiofrekvent stråling, elektriske og magnetiske felt eller annen stråling med tilsvarende biologiske effekter samt ultralyd.
- d) strålekilder: Radioaktive stoffer, varer eller utstyr inneholdende slike stoffer, samt anlegg, apparater eller utstyr som kan avgi stråling.
- e) medisinsk strålebruk: Anvendelse av stråling på mennesker ved medisinsk undersøkelse og behandling, i forskning og ved undersøkelser i rettslig sammenheng.
- f) avfallsdisponering: Enhver disponering av strålekilder etter endt bruk, herunder lagring, utslipp, deponering, returordning eller behandling som ordinært avfall.

§ 4. Lovens stedlige virkeområde

Loven gjelder for Norge, herunder Svalbard og Jan Mayen. Forskrifter til loven gjelder likevel bare når det er fastsatt i forskriftene. Kongen kan i forskrift fastsette særlige regler av hensyn til stedlige forhold.

Loven gjelder på innretning og ethvert anlegg plassert på den norske delen av kontinentalsokkelen og på norske skip og luftfartøy i områder som ikke er undergitt noen annen stats høyhetsrett.

0 Endret ved lov 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908).

Kapittel II. Generelle bestemmelser

§ 5. Forsvarlighetskrav og grunnprinsipper for bruk av stråling

Enhver tilvirkning, import, eksport, transport, overdragelse, besittelse, installasjon, bruk, håndtering og avfallsdisponering av strålekilder skal være forsvarlig, slik at det ikke oppstår risiko for dem som utøver virksomheten, andre personer eller miljøet. Også menneskelig aktivitet som medfører forhøyet naturlig ioniserende stråling fra omgivelsene, skal være forsvarlig. Ved vurdering av forsvarligheten skal det blant annet legges vekt på om fordelene ved virksomheten overstiger de risiki som strålingen kan medføre, og om virksomheten er innrettet slik at akutt helseskade unngås og risikoen for senskade holdes så lav som med rimelighet kan oppnås. Stråledoser skal ikke overstige fastsatte grenser.

Apparat eller innretning som kan avgi stråling, skal ha en forsvarlig utforming og funksjon.

§ 6. Godkjenning og melding

Departementet kan i forskrift fastsette krav om godkjenning eller melding for tilvirkning, import, eksport, transport, overdragelse, besittelse, installasjon, bruk, håndtering og avfallsdisponering av strålekilder. Godkjennings- eller meldingskrav kan også omfatte menneskelig aktivitet som medfører forhøyet naturlig ioniserende stråling. I forskriftene kan det fastsettes krav til innholdet i søknader og meldinger.

Dersom godkjennings- eller meldingskrav er fastsatt, kan virksomhet underlagt slikt krav ikke igangsettes før godkjenning foreligger, eller melding er behandlet. En virksomhet kan ikke utvides eller endres vesentlig i forhold til bestående godkjenning eller melding.

§ 6 a. Saksbehandlingsregler

Departementet kan i forskrift fastsette saksbehandlingsfrister for tillatelser. Tjenesteloven § 11 annet ledd gjelder ikke for tillatelser etter loven her.

Departementet kan gi forskrifter om saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven for godkjenning og andre tillatelser i loven her. Saksbehandlingsreglene kan fravike reglene i forvaltningsloven.

0 Tilføyd ved lov 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908).

§ 7. *Opplæring og utdanning*

I virksomhet som omfattes av loven, skal de ansatte og andre tilknyttede personer i nødvendig utstrekning ha utdanning eller opplæring, som sikrer at de har tilstrekkelige kvalifikasjoner eller kunnskap innen strålevern og sikker bruk av stråling.

Besøkende og andre med tilgang til virksomheten skal, dersom det er nødvendig av hensyn til strålevern, gis opplysning om hvilke forholdsregler som må overholdes.

Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter om utdanning, kvalifikasjonskrav og opplæring for personer som anvender eller kommer i kontakt med stråling.

§ 8. *Vernetiltak*

Virksomhet som omfattes av loven, skal treffe nødvendige tiltak for å verne de ansatte, andre tilknyttede personer, og miljøet mot stråling. Personer som pga. lav alder, graviditet eller av andre årsaker er særlig følsomme for stråling, skal enten gis arbeidsoppgaver som ikke medfører eksponering for stråling, eller vernes gjennom andre egnede beskyttelsestiltak.

Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter om forhold omtalt i første ledd, herunder om aldersgrenser for arbeid med stråling, samt om legeundersøkelse for personer som utsettes for stråling.

§ 9. *Særskillt om radioaktivt avfall og stråleavgivende apparater som tas ut av bruk*

For å sikre en strålevernmessig trygg disponering av radioaktivt avfall, kan departementet fastsette utfyllende forskrifter om lagring, deponering, utslipp, returordninger og behandling som alminnelig avfall. I forskriftene kan det fastsettes plikt for leverandører av radioaktive stoffer til å etablere returordninger for radioaktivt avfall, og likeledes plikt for virksomheter til å etablere og benytte slike returordninger. Bestemmelsene i dette ledd gjelder også avfall, utstyr eller emballasje som inneholder eller er forurensset av radioaktive stoffer.

Når apparater eller utstyr som kan avgi stråling, kasseres eller settes endelig ut av drift, skal eieren eller den ansvarlige hindre senere skadelig bruk ved å sørge for at apparater eller utstyr ikke lenger kan avgi stråling.

§ 10. *Naturlig ioniserende stråling*

Departementet kan ved forskrift fastsette begrensninger, herunder dosegrenser, for arbeid eller opphold på steder hvor strålenivåer fra naturlig forekommende ioniserende stråling er forhøyet som følge av menneskelig aktivitet.

§ 11. *Internkontroll*

Kongen kan gi nærmere forskrifter om internkontroll og internkontrollsystemer for å sikre at krav fastsatt i eller i medhold av denne loven overholdes.

§ 12. *Forskrifter om forsvarlig strålevern og bruk av stråling m.v.*

For å fremme lovens formål og sikre forsvarlig strålevern og bruk av stråling kan departementet fastsette forskrifter til utfylling av bestemmelsene i denne loven. I forskriftene kan det blant annet stilles krav til

- a) organisering av strålevernet, herunder utpeking av strålevernsansvarlig, samt krav til registrering av nødvendige opplysninger for internkontroll eller tilsynsformål.
- b) skjermingstiltak i form av konstruksjon og innretning av lokaler og arbeidsplass, arbeidsprosedyrer og bruk av persontilpasset verneutstyr. Det kan også stilles krav til stråleavgivende utstyrs utforming og funksjon.
- c) merking av strålekilder og opplysning om anvendelse, håndtering og lagring av strålekilder. Det kan videre stilles krav om advarselsskiltning i lokaler eller områder der det befinner seg strålekilder eller radioaktivt avfall som kan medføre en risiko for helsen. Likeledes kan det stilles krav til å opplyse berørte personer og allmennheten om strålebruk og strålevern.
- d) måling av strålenivåer, herunder persondosimetri.
- e) dosegrenser for relevante typer stråling.
- f) transport av strålekilder, herunder radioaktivt avfall og utstyr inneholdende slike kilder.
- g) oppfølging av vernetiltak i forbindelse med gjennomføring av reparasjon, vedlikehold eller endring av strålekilde eller anlegg.

Kapittel III. Særskilte bestemmelser om medisinsk strålebruk

§ 13. Berettigelse og optimalisering

Medisinsk strålebruk skal utføres i samsvar med medisinsk anerkjente og forsvarlige undersøkelses- og behandlingsmetoder, herunder ivaretagelse av strålevern.

Ved medisinsk strålebruk skal den faglig ansvarlige vurdere om bruken av stråling er berettiget. Ved vurderingen skal det blant annet tas hensyn til om nytteverdien overstiger den skadelige virkning strålingen kan ha. Det skal tas hensyn til den enkeltes nytte, samfunnets nytte og muligheten for å anvende alternative teknikker. Stråling skal unngås dersom man uten vesentlig ulempe kan oppnå samme resultat på annen måte, f.eks. ved bruk av andre metoder eller ved å fremskaffe resultater fra tidligere undersøkelser.

Når stråling anvendes, skal den faglig ansvarlige for undersøkelsen eller behandlingen sikre at de stråledoser som gis, er så lave som med rimelighet kan oppnås, sett på bakgrunn av formålet med bestrålingen, tilgjengelig utstyr og ressurser, og lignende forhold.

Virksomheten skal jevnlig kontrollere at den beregnede stråledose er i samsvar med den som faktisk avgis. Dette gjelder ikke ved undersøkelse eller behandling som består i at radioaktive stoffer tilføres pasienten.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om krav til medisinsk strålebruk.

§ 14. Plikt til å opplyse om strålevernmessige forholdsregler

Dersom det ved medisinsk strålebruk treffes stråleverntiltak som forutsetter en bestemt opptreden fra den person som blir undersøkt eller behandlet, skal den faglig ansvarlige eller den som er bemyndiget, opplyse hvordan vedkommende skal forholde seg for å ha full nytte av tiltakene. Det samme gjelder overfor ledsagere som bistår personen ved behandlingen eller undersøkelsen. Opplysninger som nevnt kan unnlates, dersom det ikke er grunn til å regne med at personen kan nyttiggjøre seg dem.

Tilføres pasienter radioaktive stoffer, skal den faglig ansvarlige opplyse om forholdsregler som bør iakttas for å verne andre personer mot stråling.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om plikten til å opplyse om strålevernmessige forholdsregler.

Kapittel IV. Planlegging av uhells- og ulykkeshåndtering. Beredskap

§ 15. Planleggings- og informasjonsplikt

Departementet kan i forskrift eller enkeltvedtak pålegge virksomheter som omfattes av loven, en planleggingsplikt for håndtering av uhell og ulykker, samt krav til avholdelse av øvelser. Vedtak kan omfatte plikt til å gi melding til etater i redningstjenesten og tilsynsmyndigheten om særskilte risiki som redningstjenesten og tilsynsmyndigheten bør være kjent med, for å håndtere uhell eller ulykker.

Virksomhetene kan pålegges å gi melding til fysiske og juridiske personer i virksomhetens nære omgivelser om særskilte risiki som kan oppstå. Fysiske og juridiske personer som ikke selv utøver en virksomhet som omfattes av denne loven, men som kan bli rammet av inntrådte uhell eller ulykker, kan pålegges en selvstendig plikt til å planlegge hvordan mulige skadevirkninger kan begrenses.

Ved ulykke eller hendelse ved atomanlegg eller under transport av atomsubstans som medfører nær forestående trussel mot folkehelsen eller miljøet, skal det organ som har ansvar for atomberedskapen eller Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet sikre at befolkningen straks gis informasjon som gjør det mulig å treffe tiltak for å forebygge eller redusere skade. Dersom det oppstår konflikt mellom informasjonsplikt etter denne bestemmelse og taushetsplikt etter lov 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet § 53, går informasjonsplikten foran. I slike tilfeller skal taushetsplikten opprettholdes i den utstrekning dette ikke er til hinder for at informasjonsplikten oppfylles. Departementet kan treffe vedtak om gjennomføring av informasjonsplikten.

0 Endret ved lover 12 apr 2002 nr. 9 (ikr. 1 juli 2002 iflg. res. 12 apr 2002 nr. 356), 17 juni 2005 nr. 82, 20 des 2018 nr. 113 (ikr. 1 jan 2019 iflg. res. 20 des 2018 nr. 2060).

§ 16. Atomberedskap

Kongen organiserer en beredskap mot atomulykker og andre hendelser som kan innebære ioniserende stråling eller spredning av radioaktivitet, for å beskytte liv, helse, miljø eller andre viktige samfunnsinteresser.

I akuttfasen av en hendelse som beskrevet i første ledd, kan Kongen, uten hinder av myndighetstildeling i andre lover, pålegge statlige og kommunale organer å gjennomføre evakuering, adgangsbegrensning til områder, samt tiltak knyttet til sikring av næringsmidler, herunder drikkevann og beskyttelse av dyr. Kongen kan videre pålegge private og offentlige virksomheter å gjennomføre analyser og innhente opplysninger for vurdering av situasjonen.

Kongen kan videre, uten hinder av myndighetstildeling i annen lovgivning, delegere sin myndighet etter annet ledd til særskilt statlig organ for atomberedskap.

Etater med oppgaver i atomberedskapen plikter å følge samordnet planverk.

Kongen kan pålegge personer med sentrale beredskapsoppgaver å være tilgjengelige i tilfelle en beredskapssituasjon inntreffer.

0 Endret ved lov 17 juni 2005 nr. 82.

§ 17. Særskilte unntak ved rednings- og sivile beredskapssituasjoner og av forsvarshensyn

Kongen kan i forskrift fastsette unntak fra dosegrenser og andre krav fastsatt i eller i medhold av denne loven for situasjoner der gjennomføringen av rednings- eller sivil beredskapsoperasjon gjør dette nødvendig. Personell skal ikke beordres til oppgaver som medfører fare for akutt stråleskade.

Kongen kan likeledes gjøre unntak fra bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven i tilfeller der det er nødvendig av hensyn til forsvarsberedskapen.

Kapittel V. Administrative bestemmelser, straff og ikrafttredelse

§ 18. Tilsyn og vedtak. Tilsynsmyndighetens rett til adgang, opplysninger og gjennomføring av målinger

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet fører tilsyn med at bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven overholdes, og kan for dette formål fatte de nødvendige enkeltvedtak.

Kongen kan for nærmere avgrensede områder i forskrift fastsette at andre statlige tilsynsorganer eller kommuner skal føre tilsyn og treffe de nødvendige enkeltvedtak i medhold av denne loven. Offentlige organer som er tildelt myndighet i medhold av første punktum, kan anvende lovens håndhevingsbestemmelser på de vilkår som fremgår i den enkelte bestemmelse.

Tilsynsmyndigheten skal gis fri adgang til å foreta tilsyn, og skal gis de opplysninger som er nødvendige for at tilsynsmyndigheten skal kunne ivareta sine gjøremål etter denne loven.

Tilsynsmyndigheten skal gis adgang til å foreta målinger og undersøkelser. Virksomheten skal avstå prøver til tilsynsformål vederlagsfritt. Dersom det påvises overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven, kan virksomheten pålegges å dekke utgifter til tilsynsoppgaver som følger av overtredelsen.

Departementet kan i forskrift fastsette avgifter til dekning av bestemte tilsynsoppgaver.

- 0 Endret ved lover 18 des 2015 nr. 121 (ikr. 1 jan 2016), 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908), 20 des 2018 nr. 113 (ikr. 1 jan 2019 iflg. res. 20 des 2018 nr. 2060).

§ 19. Retting og stansing

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet kan kreve retting av virksomhet som strider mot bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven.

Foreligger det vesentlig helsefare, kan Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet stanse virksomheten, beslaglegge stoffer eller utstyr helt eller delvis, eller på annen måte sikre at fortsatt bruk ikke er mulig. Direktoratet kan kreve en virksomhet stengt dersom ikke nødvendig godkjenning eller melding foreligger.

Politiet plikter etter anmodning å bistå ved stansing og beslag.

- 0 Endret ved lover 18 des 2015 nr. 121 (ikr. 1 jan 2016), 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908), 20 des 2018 nr. 113 (ikr. 1 jan 2019 iflg. res. 20 des 2018 nr. 2060).

§ 19 a. Beslag og destruksjon av ulovlige laserpekere

Laserpekere som importeres i strid med § 6 med forskrifter, kan tilbakeholdes, beslaglegges og destrueres. Det samme gjelder ulovlige laserpekere som er i Norge.

Ved tilbakehold skal mottakeren varsles om at laserpekeren vil bli vurdert beslaglagt og destruert. Mottaker skal gis mulighet til å uttale seg i saken innen en nærmere angitt frist.

Dersom mottakeren ikke avgir uttalelse innen fristen, kan laserpekeren beslaglegges og destrueres. Forvaltningsloven §§ 23, 24, 25 og 27 kommer ikke til anvendelse der mottaker ikke har gitt tilbakemelding innen fristen.

Kongen kan gi forskrift om gjennomføring av denne bestemmelsen, herunder fastsette frister for å gi tilbakemelding på varsel gitt etter andre ledd.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra klagerett over vedtak fattet i medhold av denne bestemmelsen.

- 0 Tilføyd ved lov 18 des 2015 nr. 123 (ikr. 1 jan 2016 iflg. res. 18 des 2015 nr. 1587), endret ved lov 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908).

§ 20. Import- og omsetningsforbud

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet kan nekte import eller omsetning av ethvert produkt eller stoff og enhver vare som kan medføre en helse- eller miljørisiko på grunn av stråling, forutsatt at dette ikke strider mot internasjonale avtaler som Norge er tilsluttet.

- 0 Endret ved lover 18 des 2015 nr. 121 (ikr. 1 jan 2016), 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908), 20 des 2018 nr. 113 (ikr. 1 jan 2019 iflg. res. 20 des 2018 nr. 2060).

§ 21. *Tvangsmulkt*

Tilsynsmyndigheten kan ilegge en virksomhet tvangsmulkt i form av engangsmulkt eller løpende dagsmulkt, dersom den oversitter en frist for å etterkomme et pålegg. Tvangsmulkten skal fastsettes enten samtidig med pålegget eller i forbindelse med fastsettelse av ny tidsfrist for oppfyllelse.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om ileggelse og beregning av tvangsmulkt.

0 Endret ved lov 22 juni 2018 nr. 76 (ikr. 1 jan 2019 iflg. res. 20 des 2018 nr. 2066).

§ 22. *Klage*

Departementet er klageinstans for enkeltvedtak truffet av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet i medhold av denne loven. Fylkesmannen er klageinstans for enkeltvedtak truffet av kommunen i medhold av denne loven.

0 Endret ved lover 13 des 2002 nr. 78 (ikr. 1 jan 2003 iflg. res. 13 des 2002 nr. 1600), 29 aug 2003 nr. 87 (ikr. 1 sep 2003 iflg. res. 29 aug 2003 nr. 1092), 17 juni 2005 nr. 82, 18 des 2015 nr. 121 (ikr. 1 jan 2016), 21 juni 2017 nr. 89 (ikr. 1 juli 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 908), 20 des 2018 nr. 113 (ikr. 1 jan 2019 iflg. res. 20 des 2018 nr. 2060).

§ 23. *Straff*

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser eller pålegg gitt i eller i medhold av denne loven, straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder.

Dersom overtredelsen har eller kunne ha medført alvorlig fare for helse eller miljø, kan fengsel i inntil 2 år anvendes.

Har overtredelsen bare ført til ubetydelig skade eller ulempe, skjer offentlig påtale bare etter begjæring av tilsynsmyndigheten.

0 Endret ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

§ 23 a. *Overtredelsesgebyr*

0 Tilføyes ved lov 22 juni 2018 nr. 76 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 24. *Ikrafttredelse m.v.*

Denne loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.¹

Fra samme tidspunkt oppheves lov 18. juni 1938 nr. 1 om bruk av røntgenstråler og radium m.v.

Forskrifter samt andre bestemmelser og vedtak som er gitt med hjemmel i lov 18. juni 1938 nr. 1 om bruk av røntgenstråler og radium m.v., gjelder også etter at loven her er trådt i kraft, så langt de ikke strider mot bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

1 Fra 1 juli 2000 iflg. res. 12 mai 2000 nr. 432.

§ 25. *Endringer i andre lover*

— — —